

## **Voorstel werkbezoek Commissie NLWM - ter bespreking in commissie 29/1**

*Georganiseerd door de werkgroep buitenland NLWM*

Leden werkgroep: H. de Graaf (CDA, voorzitter), A. van Langen (VVD), A. Jellema (PvdA), F. Kramer (GroenLinks), W. Koning (CDA)

Ambtelijke ondersteuning: M. Lubbers (BEL/GRN)

Griffier werkgroep: E. Krijgsman

### **Aanleiding**

De leden van de commissie NLWM willen zich laten inspireren door nieuwe werkwijzen op het gebied van ecosysteemdiensten en natuurlijk kapitaal. Het gebied waar de meeste aandacht naar uitgaat is Laag Holland en de daar spelende veelzijdige problematiek van bodemdaling, veenoxidatie, biodiversiteitsverlies en duurzaam boeren. Daarom is hier een voorstel voor een werkbezoek uitgewerkt.

### **Doel**

Het hoofddoel van het bezoek is inspiratie op te doen aangaande het tegengaan en/of stopzetten van veenbodemdaling met als aanvullende doelstellingen:

- Leren over organisatie- en financieringswijzen.
- Leren van de wijze van besluitvorming door de politiek in binnen en buitenland
- Leren over stimulering en regelgeving

### **Context**

De benoemde problematiek in de veenweide vraagt om een vernieuwende en meervoudige werkwijze. Het denken in termen van natuurlijk kapitaal, circulaire economie of ecosysteemdiensten en daarbij nadenken over nieuwe verdienmodellen en geldstromen uit de markt die ten goede komen aan het gebied in zijn geheel bieden nieuwe invalshoeken. Er is niet één oplossing, want er is niet één probleem. De uitdaging is om een dynamisch gebiedsproces op gang te brengen met draagvlak in het gebied waar met nieuwe invalshoeken en creatieve werkvormen stappen gemaakt worden die bijdragen aan een duurzaam gebied. De definitie van wat 'duurzaam' is volgt uit een gemeenschappelijk beeld dat door het gebied zelf wordt geformuleerd en gefaciliteerd door partijen als de provincie.

Op dit moment wordt er gewerkt aan een provinciale taskforce bodemdaling en een conferentie over het onderwerp medio maart 2018.

### **Biologie, verwerking of governance**

Er zijn op zijn minst drie invalshoeken om naar het onderwerp te kijken. Ten eerste vanuit de werking van het veen in relatie tot CO2 en biodiversiteit. Dit gaat dan met name over de effecten van bodemdaling. Ten tweede vanuit de verwerking voor bijvoorbeeld de industrie wanneer er andere teelten zoals paludicultuur worden toegepast. Daarbij gaat het om nieuwe waardeketens en verdienmodellen. Ten derde vanuit de governance. Dit heeft met

name betrekking op het bestaande gebruik (veeteelt) en de wijze waarop een transitie mogelijk is naar andere vormen van gebruik.

### **Voorstel voor werkbezoek**

Bezoek aan [Greifswald mire centre](#) (noord-oost Duitsland)

Dit is een onderdeel van de Greifswald Universiteit en wereldwijd een van de bekendste instituten qua veen onderzoek. Zij hebben een aantal grotere proefvelden en zijn wat verder dan in Nederland. Ze richten zich echter niet op veeteelt zoals in de Noord-Hollandse veenweide nu wel het geval is. Bijkomend voordeel is dat er meerdere Nederlanders zijn betrokken bij het instituut die graag willen meewerken aan de organisatie van een werkbezoek.

Een driedaags bezoek kan er als volgt uitzien:

#### **Dag 1**

- Vertrek uit Haarlem met de bus
- Ochtendbezoek aan [Innovatiecentrum Veenweide](#) in Zegveld Zuid-Holland
- Vertrek in de middag naar Het Veenland van Bargerveen ([SBB terrein](#)) in Drenthe
- Daarna op weg naar Nedersachsen (bijvoorbeeld Bremen) waar ze ver zijn met de biobased economy. Daar kan een diner en overnachting plaatsvinden, begeleid met presentaties en discussie met lokale deskundigen.

#### **Dag 2**

- Vertrek uit Bremen naar Malchin waar de stadsverwarming draait op materialen uit het veengebied
- In de middag vertrek uit Malchin naar Greifswald Universiteit. Op de Universiteit zelf is een tuin met alle mogelijke varianten van teelt op veen en dichtbij kunnen de velden bezocht worden.
- In de avond kan er gediscussieerd worden met deskundigen en zo mogelijk met één of meer betrokken politici.

#### **Dag 3**

- in de ochtend vertrek uit Greifswald en einde middag aankomst in Haarlem

Het reisgezelschap kan uitgebreid worden met deskundigen uit Nederland, zoals Roel van Gerwen van het [innovatieprogramma veen](#)

- De provincie ondersteunt dit programma. Het richt zich met name op de biologie en de praktijk. Het test aannames over emissies, water en andere factoren. Het richt zich maar in beperkte mate op verwerking en zijdelings op governance. Projectleider Roel van Gerwen (Natuurlijke Zaken) heeft aangeboden een presentatie te geven.

### **Toelichting**

In de presentatie van Hans Joosten (prof. aan Greifswald) staat een mooi overzicht van de veenweide problematiek wereldwijd, waarbij hij inzoomt op Nederland en Duitsland. Daaruit volgt dat er veel verschillende vormen van veen zijn en dat de problematiek verschilt. De uitdaging om het veen te behouden of te versterken om bodemdaling en uitstoot tegen te gaan is wel vrijwel overal hetzelfde. De oplossingsrichtingen in Duitsland zijn te vergelijken met Nederland, alhoewel het om een dunbevolkt gebied gaat met minder goed boerenland.

- [Linkje](#) presentatie Hans Joosten

Verder komt er Q1 2018 een conferentie over bodemdaling aan, georganiseerd door collega Peter Hoogervorst.

### **Aanwezige kennis**

In Nederland wordt veel (praktijk) onderzoek gedaan naar vormen van landbouw en paludicultuur (natte teelten) om het veen te behouden of te versterken, denk aan:

- Veenweide Innovatiecentrum <http://www.veenweiden.nl/>
- Innovatie Programma Veen <http://www.natuurlijkezaken.nl/projecten/innovatie-programma-veen>
- Commonland <http://www.commonland.com/en/projects/225/peat-meadows>
- HHNK <https://www.uvw.nl/bodemdalingsproblematiek-landelijk-in-kaart-gebracht/>
- <http://www.slappebodem.nl/Nationaal-congres-veenbodemdaling/>

### **Planning**

- 22 januari 17.00 - 18.00 voorstel in werkgroep
- 29 januari in commissie NLWM
- 3 dagen op pad eind april:
  - 12 - 14/4
  - 17 - 20/4
  - 20 - 22/4
  - 24 - 26/4
- juni bespreking omgevingsvisie
- GS lid/leden uitgenodigd

### **Verantwoording**

Het is een actueel onderwerp en een buitenlands bezoek heeft een duidelijke meerwaarde omdat zij daar verder zijn met de ontwikkelingen. Oplossingen voor toepassingen van teelten zijn verder uitgewerkt dan in Nederland.

### **Kosten en deelnemers**

- Een eerste raming van de kosten van het werkbezoek gaat uit van maximaal 20.000,- euro.
- Het werkbezoek wordt georganiseerd voor de vaste leden van de commissie NLWM, mocht een vast lid niet kunnen deelnemen dan kan de desbetreffende fractie ervoor kiezen een ander lid deel te laten nemen.
- Betrokken GS-leden worden uitgenodigd deel te nemen aan het programma.

### **Overig**

- Tevoren een leeslijst
- Onderweg discussie met deskundigen